

Az informatika logikai alapjai

10. előadás

Vaszi György

vaszil.gyorgy@inf.unideb.hu

I. emelet 110-es szoba

A múlt órán

- Az eddig szereplő fogalmak rendszerezése
- A centrális logikai fogalmak tulajdonságai
- A kvantifikáció törvényei

nulladrendű nyelv

$$L^0 = \langle L, Con, Form \rangle$$

- szemantikai szabályok
- interpretáció, $\mathcal{I}$
- modell

elsőrendű nyelv

$$L^{(1)} = \langle L, Var, Con, Term, Form \rangle$$

- szemantikai szabályok
- interpretáció $\langle \mathcal{U}, \mathcal{I} \rangle$
+
változó értékelés: v
- modell

- kiellégíthető formula
- kiellégíthetetlen formula
- logikai következmény
- értékes formula
- logikai ekvivalencia:

A múlt órán

- Az eddig szereplő fogalmak rendszerezése
- A centrális logikai fogalmak tulajdonságai
- A kvantifikáció törvényei

nyilatkozati nyelv
 $L^{(0)} = \langle LC, Con, Form \rangle$

első rendű nyelv
 $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$

- kielégíthetőség formula halmaz
minden részhatárra
kielégíthetőség
- kielégíthetetlen formula halmaz
minden bővítésre kielégíthet-
etlen.
- A követelemény reláció átfogalmazása
formula halmaz kielégíthetetlen
észt egyenlőségével
- Egyenlőség formula minden formula halmaz
következménye
- kielégíthetetlen formula halmazok
minden formula következménye
- Következményreláció és
implikáció
– deduktív levezetés
és megfordítás
- Logikai ekvivalencia és
"≡" (materiális ekvivalencia)

A múlt órán

- Az eddig szereplő fogalmak rendszerezése
- A centrális logikai fogalmak tulajdonságai
- A kvantifikáció törvényei

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A \in Form$ egy formula és $x \in Var$ egy változó.

Ekkor

$$1. \neg \exists x A \Leftrightarrow \forall x \neg A$$

$$2. \neg \forall x A \Leftrightarrow \exists x \neg A$$

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A \in Form$ egy formula és $x \in Var$ egy változó.

Ekkor

$$1. \exists x A \Leftrightarrow \neg \forall x \neg A$$

$$2. \forall x A \Leftrightarrow \neg \exists x \neg A$$

Bizonyítás

Ha a **kvantifikáció De Morgan törvényeinek** mindkét oldalát negáljuk, akkor a **kettős negáció törvényének** alkalmazásával megkapjuk a kifejezhetőségre vonatkozó logikai ekvivalenciákat.

$$1. \neg \exists x A \Leftrightarrow \forall x \neg A$$

$$2. \neg \forall x A \Leftrightarrow \exists x \neg A$$

Továbbá/1

- $\forall x \forall y A(x, y) \Leftrightarrow \forall y \forall x A(x, y)$
 $\exists x \exists y A(x, y) \Leftrightarrow \exists y \exists x A(x, y)$
- $\exists x \forall y A(x, y) \Rightarrow \forall y \exists x A(x, y)$

Visszafelé nem igaz, hiszen tudunk mutatni olyan interpretációt, amikor a jobb oldal teljesül, de a bal nem. Például:

$U = \{a, b\}$ igen, ha $A(a, b)$ igaz, $A(b, a)$ igaz, és az összes többi kombináció hamis.

Továbbá/2

- $\exists x (A(x) \vee B(x)) \Leftrightarrow \exists x A(x) \vee \exists x B(x)$
 $\forall x (A(x) \wedge B(x)) \Leftrightarrow \forall x A(x) \wedge \forall x B(x)$
- $\forall x A(x) \vee \forall x B(x) \Rightarrow \forall x (A(x) \vee B(x))$
 $\exists x (A(x) \wedge B(x)) \Rightarrow \exists x A(x) \wedge \exists x B(x)$

Visszafelé nem igaz, hiszen tudunk választani olyan interpretációt, amikor a jobb oldal teljesül, de a bal nem. Például:

$U = \{a, b\}$ igaz, hogy $A(a)$ igaz, $A(b)$ hamis,
és $B(a)$ hamis, $B(b)$ igaz.

(miért is?)

Azaz, összefoglalva

- $\forall x \forall y A(x, y) \Leftrightarrow \forall y \forall x A(x, y)$
 $\exists x \exists y A(x, y) \Leftrightarrow \exists y \exists x A(x, y)$
- $\exists x \forall y A(x, y) \Rightarrow \forall y \exists x A(x, y)$
- $\exists x (A(x) \vee B(x)) \Leftrightarrow \exists x A(x) \vee \exists x B(x)$
 $\forall x (A(x) \wedge B(x)) \Leftrightarrow \forall x A(x) \wedge \forall x B(x)$
- $\forall x A(x) \vee \forall x B(x) \Rightarrow \forall x (A(x) \vee B(x))$
 $\exists x (A(x) \wedge B(x)) \Rightarrow \exists x A(x) \wedge \exists x B(x)$

A mai órán

- A kvantifikáció törvényei, folytatás
- Prenex normálforma
- Egy bizonyítási módszer: a szemantikus táblák módszerének adaptációja elsőrendű formulákra

Az alábbi törvényeket gyakran a kvantorok mozgatására vonatkozó törvényeknek nevezik. A tényleges tartalmukhoz közelebb állna, ha a kvantorok hatókörének bővítésére vonatkozó törvényeknek neveznénk ezeket.

Kvantorok és konjunkció

Kvantorok és diszjunkció

Univerzális kvantor és

implikáció

Egzisztenciális kvantor és implikáció

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A, B \in Form$ két formula és $x \in Var$ egy változó.

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

$$1. A \wedge \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \wedge B)$$

$$2. A \wedge \exists x B \Leftrightarrow \exists x (A \wedge B)$$

Megjegyzés

- A konjunkció kommutativitása miatt a tétel közvetlen következménye az alábbi két logikai ekvivalencia:

◦ Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

$$\blacksquare \forall x B \wedge A \Leftrightarrow \forall x (B \wedge A)$$

$$\blacksquare \exists x B \wedge A \Leftrightarrow \exists x (B \wedge A)$$

Az alábbi törvényeket gyakran a kvantorok mozgására vonatkozó törvényeknek nevezik. A tényleges tartalmukhoz közelebb állna, ha a kvantorok hatókörének bővítésére vonatkozó törvényeknek neveznénk ezeket.

Kvantorok és konjunkció   Kvantorok és diszjunkció   Univerzális kvantor és implikáció   Egzisztenciális kvantor és implikáció

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A, B \in Form$ két formula és $x \in Var$ egy változó.

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

1. $A \wedge \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \wedge B)$
2. $A \wedge \exists x B \Leftrightarrow \exists x (A \wedge B)$

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

1. $A \vee \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \vee B)$
2. $A \vee \exists x B \Leftrightarrow \exists x (A \vee B)$

Megjegyzés

- A konjunkció kommutativitása miatt a tétel közvetlen következménye az alábbi két logikai ekvivalencia:

◦ Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

- $\forall x B \wedge A \Leftrightarrow \forall x (B \wedge A)$
- $\exists x B \wedge A \Leftrightarrow \exists x (B \wedge A)$

◦ Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

- $\forall x B \vee A \Leftrightarrow \forall x (B \vee A)$
- $\exists x B \vee A \Leftrightarrow \exists x (B \vee A)$

Kvantorok és konjunkció   Kvantorok és diszjunkció   Univerzális kvantor és
implikáció   Egzisztenciális kvantor és implikáció

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A, B \in Form$ két formula és $x \in Var$ egy változó.

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

1. $A \supset \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \supset B)$
2. $\forall x B \supset A \Leftrightarrow \exists x (B \supset A)$

Kvantorok és konjunkció

Kvantorok és diszjunkció

Univerzális kvantor és

implikáció

Egzisztenciális kvantor és implikáció

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv**, $A, B \in Form$ két formula és $x \in Var$ egy változó.

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

1. $A \supset \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \supset B)$
2. $\forall x B \supset A \Leftrightarrow \exists x (B \supset A)$

Ha $x \notin FreeVar(A)$, akkor

1. $A \supset \exists x B \Leftrightarrow \exists x (A \supset B)$
2. $\exists x B \supset A \Leftrightarrow \forall x (B \supset A)$

A mai órán

- A kvantifikáció törvényei, folytatás
- Prenex normálforma
- Egy bizonyítási módszer: a szemantikus táblák módszerének adaptációja elsőrendű formulákra

Behelyettesíthetőség

Átnevezés

Kongruens formulák

Változótiszta alak

Prenex

alak

Definíció

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv** és $A \in Form$ egy formula.

Az A formulát változóiban tisztának nevezünk, ha

1. szabad és kötött változói diszjunkt halmazt alkotnak, azaz

$$FreeVar(A) \cap BoundVar(A) = \emptyset ,$$

2. minden kötött változó pontosan egyszer fordul elő kvantort közvetlenül követő pozícióban (minden kötött változó pontosan egy kvantornak a változója).

Korábban már láttuk:

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy **elsőrendű nyelv** és $A \in Form$ egy formula.

Ekkor létezik olyan $B \in Form$ formula, hogy

1. a B formula változóiban tiszta,
2. a B formula kongruens az A formulával,

Megjegyzés

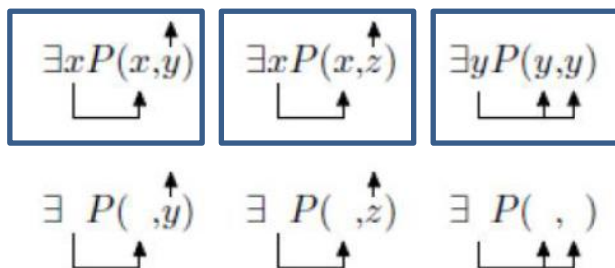
- A tételben szereplő B formula a kongruencia miatt logikailag ekvivalens az A formulával.

Mit jelent, hogy két formula „kongruens” egymással?

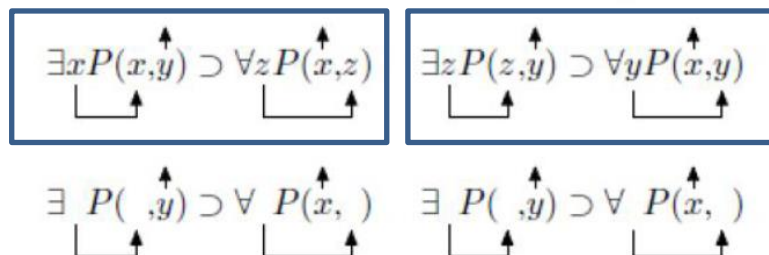
Kongruens formulák, variáns (korábban láttuk)

Két formula **kongruens** egymással, más néven a formulák **egymás variánsai**, ha egymástól csak kötött változók szabályosan végrehajtott átnevezésében különböznek.

(a) A formulák nem egymás variánsai, mivel vázuk különbözik:

(b) A két formula egymás variánsa, mivel vázuk megegyezik:

Definíció

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy tetszőleges **elsőrendű nyelv**.

Az $A \in Form$ formulát **prenex alakúnak nevezzük**, ha az alábbi két feltétel valamelyike teljesül:

1. az A formula kvantormentes, azaz sem a $\forall$ sem a $\exists$ kvantor nem szerepel benne;
2. az A formula $Q_1 x_1 Q_2 x_2 \dots Q_n x_n B$ ($n = 1, 2, \dots$) alakú, ahol
  - a. $B \in Form$ kvantormentes formula;
  - b. $x_1, x_2, \dots, x_n \in Var$ különböző változók;
  - c. $Q_1, Q_2, \dots, Q_n \in \{\forall, \exists\}$ kvantorok.

Megjegyzés

- A definíció értelmében ha az A formula kvantormentes, azaz egyetlen kvantor sem szerepel benne, akkor az A formula prenex alakú.

Például: Prenexformulák: $\neg P(x, x), \forall x \forall y (Q(x, y) \supset \neg P(x))$

Nem prenexformula: $\forall x \forall y Q(x, y) \supset \neg P(x)$

Tétel

Legyen $L^{(1)} = \langle LC, Var, Con, Term, Form \rangle$ egy tetszőleges **elsőrendű nyelv** és $A \in Form$.

Ekkor létezik olyan $B \in Form$, hogy

1. a B formula prenex alakú,
2. $A \Leftrightarrow B$.

A prenex alakra hozás lépései

1. A $(A \equiv B) \Leftrightarrow ((A \supset B) \wedge (B \supset A))$ ekvivalencia segítségével a **(materiális) ekvivalencia** műveletét fel kell oldani.
2. Változótiszta alakra hozás, azaz meg kell határozni az eredeti formulával kongruens **változóiban tiszta formulát**.
3. A **kvantifikáció De Morgan törvényeivel** és az **állításlogikában megtanult ekvivalenciákkal** el kell érni, hogy egyetlen negáció hatókörében se szerepeljen kvantor.
4. **Kvantormozgatási ekvivalenciák** alkalmazásával a kvantorok a formula elejére vihetők.

Például:

Hozzuk a

$$\forall x(\forall yQ(x, y) \supset \neg \exists xP(x)) \supset \forall yQ(x, y)$$

formulát prenex alakúra.

- ❶ Változóiban tiszta alakra hozás:

$$\forall v(\forall wQ(v, w) \supset \neg \exists zP(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- ❷ De Morgan törvényeinek alkalmazása:

$$\forall v(\forall wQ(v, w) \supset \forall z\neg P(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- ❸ Kvantorkiemelés:

$$\forall v\exists w\forall z(Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- ❹ Kvantorkiemelés:

$$\exists v\forall w\exists z\forall y((Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset Q(x, y))$$

$$1. \neg \exists xA \Leftrightarrow \forall x\neg A$$

$$2. \neg \forall xA \Leftrightarrow \exists x\neg A$$

Például:

Hozzuk a

$$\forall x(\forall y Q(x, y) \supset \neg \exists x P(x)) \supset \forall y Q(x, y)$$

formulát prenex alakúra.

- ① Változóiban tiszta alakra hozás:

$$\forall v(\forall w Q(v, w) \supset \neg \exists z P(z)) \supset \forall y Q(x, y)$$

- ② De Morgan törvényeinek alkalmazása:

$$\forall v(\forall w Q(v, w) \supset \forall z \neg P(z)) \supset \forall y Q(x, y)$$

- ③ Kvantorkiemelés:

$$\forall v \exists w \forall z (Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset \forall y Q(x, y)$$

- ④ Kvantorkiemelés:

$$\exists v \forall w \exists z \forall y ((Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset Q(x, y))$$

Ha $x \notin \text{FreeVar}(A)$, akkor

$$1. A \supset \forall x B \Leftrightarrow \forall x (A \supset B)$$

$$2. \forall x B \supset A \Leftrightarrow \exists x (B \supset A)$$

Például:

Hozzuk a

$$\forall x(\forall yQ(x, y) \supset \neg \exists xP(x)) \supset \forall yQ(x, y)$$

formulát prenex alakúra.

- 1 Változóiban tiszta alakra hozás:

$$\forall v(\forall wQ(v, w) \supset \neg \exists zP(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- 2 De Morgan törvényeinek alkalmazása:

$$\forall v(\forall wQ(v, w) \supset \forall z\neg P(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- 3 Kvantorkiemelés:

$$\forall v\exists w\forall z(Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset \forall yQ(x, y)$$

- 4 Kvantorkiemelés:

$$\exists v\forall w\exists z\forall y((Q(v, w) \supset \neg P(z)) \supset Q(x, y))$$

Ha $x \notin \text{FreeVar}(A)$, akkor

$$1. A \supset \forall xB \Leftrightarrow \forall x(A \supset B)$$

$$2. \forall xB \supset A \Leftrightarrow \exists x(B \supset A)$$

A mai órán

- A kvantifikáció törvényei, folytatás
- Prenex normálforma
- Egy bizonyítási módszer: a szemantikus táblák módszerének adaptációja elsőrendű formulákra

Emlékeztető: szemantikus táblák nulladrendű logikában

Kielégíthető-e :

$$p \wedge (\neg q \vee \neg p)$$

$$p \wedge (\neg q \vee \neg p)$$

↓

$$p, \neg q \vee \neg p$$

↙

↘

$$p, \neg q$$

$$p, \neg p$$

nyitott

zárt

Kielégíthető, ha $\{p, \neg q\}$ vagy $\{p, \neg p\}$ kielégíthető.

Emlékeztető: szemantikus táblák nulladrendű logikában

Kielégíthető?

$$(p \vee q) \wedge (\neg p \wedge \neg q)$$

$$(p \vee q) \wedge (\neg p \wedge \neg q)$$

↓

$$p \vee q, \neg p \wedge \neg q$$

↓

$$\underline{p \vee q}, \underline{\neg p}, \underline{\neg q}$$

↙

↘

$$\underline{p}, \underline{\neg p}, \underline{\neg q}$$

$$\underline{q}, \underline{\neg p}, \underline{\neg q}$$

zárt

zárt

Kielégíthető, ha $\{p, \neg p, \neg q\}$ vagy $\{q, \neg p, \neg q\}$
kielégíthető.

Emlékeztető: szemantikus táblák nulladrendű logikában

α	α_1	α_2	β	β_1	β_2
$\neg\neg A_1$	A_1				
$A_1 \wedge A_2$	A_1	A_2	$\neg(B_1 \wedge B_2)$	$\neg B_1$	$\neg B_2$
$\neg(A_1 \vee A_2)$	$\neg A_1$	$\neg A_2$	$B_1 \vee B_2$	B_1	B_2
$\neg(A_1 \supset A_2)$	A_1	$\neg A_2$	$B_1 \supset B_2$	$\neg B_1$	B_2

- $\boxed{\alpha}$ tipusú formula esetén bővíthető a formula halmazont
- $\boxed{\beta}$ tipusú formula esetén elágaztatható, és alternatívák közül bővíthető a formula halmazont
- A levezetés végénél mindig igazolható (vagy hamis/zárt) $\neg$

Próbálkozzunk hasonlóval elsőrendű formulák esetén

Kezdjünk egy ismert formulával:

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)) \supset (\forall x P(x) \supset \forall x Q(x))$$

Vizsgáljuk a negációja állítását lehet-e igazítani:

$$\neg (\forall x (P(x) \supset Q(x)) \supset (\forall x P(x) \supset \forall x Q(x)))$$

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)), \neg (\forall x P(x) \supset \forall x Q(x))$$

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)), \neg \forall x P(x), \neg \forall x Q(x)$$

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)), \forall x P(x), \exists x \neg Q(x)$$

↑
Igaz, ha van olyan $a \in U$, hogy $\neg Q(a)$ teljesül

Aber:

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)), \forall x P(x), \quad \exists x \neg Q(x)$$

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)), \downarrow \forall x P(x), \quad \neg Q(a) \quad \leftarrow a \in U, \neg Q(a) \text{ gilt}$$

↑
U könnte elemente
enthalten, wo

$$\forall x (P(x) \supset Q(x)) \downarrow P(a), \neg Q(a) \quad \leftarrow a \in U - \emptyset \text{ ist}$$

$$P(a) \supset Q(a), \downarrow P(a), \neg Q(a)$$

$$\neg P(a), P(a), \neg Q(a) \quad \leftarrow \text{Zirkel} \quad Q(a), P(a) \supset Q(a)$$

Zirkel

Zirkel

Tamla's

1. Az egzistenciális kvantifikált formula
paramétereit levozték a keresendő

Másik példa - Azt nem illyen egyszerű a dolog

Vegyük egy tetszőleges P -t, de nem érvegy
formát és vizsgáljuk a negáció
tetszőleges tétel levezetéseit.

$P(a_1)$ $Q(a_2)$

$$\neg (\forall x(p(x) \vee q(x)) \supset (\forall x p(x) \vee \forall x q(x)))$$

$$\downarrow$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \neg (\forall x p(x) \vee \forall x q(x))$$

$$\downarrow$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \neg \forall x p(x), \neg \forall x q(x)$$

$$\downarrow$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \exists \neg x p(x), \exists \neg x q(x)$$

$\exists x \neg q(x)$

$$\downarrow$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \exists \neg x p(x), \neg q(a_1)$$

$$\downarrow$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \neg p(a_1), \neg q(a_1)$$

$$\downarrow$$

$$p(a_1) \vee q(a_1), \neg p(a_1), \neg q(a_1)$$

$$\swarrow$$

$$p(a_1), \neg p(a_1), \neg q(a_1)$$

X

$$\searrow$$

$$q(a_1), \neg p(a_1), \neg q(a_1)$$

X

Taulsa'g

1. Az egzistenciális kvantifikátorok paraméterek levezetését követően
2. Kibővítő egzistenciális kvantifikátorok kibővítő paramétereket kell használni.

Ar előző tétel ~~teljesen~~
még egyszerű

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \exists \neg xp(x), \exists \neg xq(x)$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \exists \neg xp(x), \neg q(a_1)$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \neg p(a_2), \neg q(a_1).$$

$$p(a_1) \vee q(a_1), \neg p(a_2), \neg q(a_1).$$

$$p(a_1), \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

nem van

$$q(a_1), \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

szint

Ar elõ'ri' pilda kehtesin - Meis nem
lunzie eymeni

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

↓

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), p(a_1) \vee q(a_1), \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

↓

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), p(a_2) \vee q(a_2), p(a_1) \vee q(a_1), \neg p(a_2), \neg q(a_1).$$

↙

↘

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{p(a_2)}, \underline{p(a_1) \vee q(a_1)}, \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

↙

↘

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{p(a_2)}, \underline{p(a_1)}$$

$$\neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

zärt

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{q(a_2)}, \underline{p(a_1) \vee q(a_1)}, \neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{q(a_2)}, \underline{p(a_1)}$$

$$\neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

nem zärt

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{p(a_2)}, \underline{q(a_1)}$$

$$\neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

zärt

$$\forall x(p(x) \vee q(x)), \underline{q(a_2)}, \underline{q(a_1)}$$

$$\neg p(a_2), \neg q(a_1)$$

zärt

Tanulási

1. Az egzisztenciális kvantifikált formula parameterrel levezethető
2. Kvantifikátor egzisztenciális kvantifikált formulaiban kvantifikátor paramétereket kell használni.
3. Az univerzális formulaat az összes levezethető parameterrel kell írni:

geg. es pilda - Schreibe
wegsetzen a₁ gar

$$\forall x \exists y p(x, y)$$

↓

$$\forall x \exists y p(x, y), \exists y p(a_1, y)$$

$a_1 \in U$

↓

$$\forall x \exists y p(x, y), p(a_1, a_2)$$

↓

$$\forall x \exists y p(x, y), \exists y p(a_2, y), p(a_1, a_2)$$

↓

$$\forall x \exists y p(x, y), p(a_2, a_3), p(a_1, a_2).$$

↓

$\dots \exists y p(a_3, y) \dots$ *... sich wählen ...*

Universalquantifikation des Prädikats
ergänzen mit der a'g

$$\begin{aligned} & \{\forall x p(a, x)\} \\ & \quad \downarrow \\ & \{\underline{p(a, a)}, \forall x p(a, x)\} \\ & \quad \downarrow \\ & \{p(a, a), \forall x p(a, x)\}. \end{aligned}$$

Meig esen delay...

$$\begin{aligned} & \boxed{\forall x \exists y p(x, y) \wedge \forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \\ & \downarrow \\ & \boxed{\forall x \exists y p(x, y)} \cdot \boxed{\forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \\ & \downarrow \\ & \boxed{\forall x \exists y p(x, y)} \cdot \boxed{\exists y p(a_1, y)} \cdot \boxed{\forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \\ & \downarrow \\ & \forall x \exists y p(x, y), \boxed{p(a_1, a_2)}, \boxed{\forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \\ & \downarrow \\ & \forall x \exists y p(x, y), \boxed{\exists y p(a_2, y)}, \boxed{p(a_1, a_2)}, \boxed{\forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \\ & \downarrow \\ & \forall x \exists y p(x, y), \boxed{p(a_2, a_3)}, \boxed{p(a_1, a_2)}, \boxed{\forall x (q(x) \wedge \neg q(x))} \end{aligned}$$

||| Aber in diesem Fall, kann man nicht formulaal
feststellen, ob eine formula wahr ist.

Tanulsa'g

1. Az egzisztenciális kvantifikált formula'k paramétereit levezetési szabályokkal lehet levezetni.
2. Kibővítő egzisztenciális kvantifikált formula'khoz kibővítő paramétereket kell használni.
3. Az univerzális formula'kat az $\exists$ -szabály levezetési paraméterrel kell levezetni.
4. Az ágar nem feltétlenül vezet
5. Figyelni kell a natúr algaluorai és kompozícióra.

Tela'4 : A saha' lya

α	α_1	α_2
$\neg\neg A_1$	A_1	
$A_1 \wedge A_2$	A_1	A_2
$\neg(A_1 \vee A_2)$	$\neg A_1$	$\neg A_2$
$\neg(A_1 \supset A_2)$	A_1	$\neg A_2$

β	β_1	β_2
$\neg(B_1 \wedge B_2)$	$\neg B_1$	$\neg B_2$
$B_1 \vee B_2$	B_1	B_2
$B_1 \supset B_2$	$\neg B_1$	B_2

γ	$\gamma(a)$
$\forall x A(x)$	$A(a)$
$\neg \exists x A(x)$	$\neg A(a)$

δ	$\delta(a)$
$\exists x A(x)$	$A(a)$
$\neg \forall x A(x)$	$\neg A(a)$

Teliat : Az algoritmus

A dett : ϕ formula $\swarrow$ fa

Érdemes : Egy gráf (nemativus felek), ahol az ágyak
lehetnek gyilkos, zaitak és megselelt.

- A fa egy csúcsa l , $U(l)$, $C(l)$ $\xleftarrow{\text{constant}}$

Kérdéses ϕ is a lenne
lind constant.

$\xleftarrow{\text{formula}}$

Ar algant tuis / lalg lates

Veegmii 2 eeg llooleet, ami uic yiffner uen
2istner jeli lue. Fi'gelle a comadre
teegni 4 an adalhiat:

1. • Ha $U(l)$ -her uen uenpallmenter literalfoer,
jeli'fii l-et 2ai tral
2. • Ha $U(l)$ -her uener ojan famla'4, ami'4 uen
literalfoer, uegmii'4 les α, β, γ famla'4, A-t
- Ha $A\alpha$ famla, jaijin el no'raisan
- Ha $A\beta$ famla, jaijin k el no'raisan
2 a uastander
hulueris
u uaiter tene

Ar algan'hus / fady latesi 2

- Ha A σ faula, allas l' esy iij crics, alant

$$U(l') = U(l) - \{A\} \cup \{\sigma(a')\}$$

$$C(l') = C(l) \cup \{a'\}$$

• a' iij
kastus

• Ar $U(l)$ ulli γ faula's leezere

$$\{\gamma_{l_1}, \dots, \gamma_{l_m}\} \text{ ei } C(l) = \{c_{l_1}, \dots, c_{l_m}\}$$

• $\sigma(a)$ a
nabaila
semit

$$U(l') = U(l) \cup \left\{ \bigcup_{i=1}^m \bigcup_{j=1}^k \gamma_{l_i}(c_{l_j}) \right\}$$

$$C(l') = C(l)$$

- Ha γ ar γ faula's nemea, ei $U(l') = U(l)$, allas
 l -et jelo'epi'it yitettua.

vor utar & on ag:

- zait, la zait leni'len ne'grö'di'
- zibott, la yizibott leni'len ne'grö'di',
wen wögtelen

on lähla:

- zait, la mi der a'ga zait
- yizibott, mi lö'chen.

Például: Vizsgáljunk meg egy kielégíthető formulát

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)) \supset (\forall x P(x) \vee \forall x Q(x))$$

$$\neg \left[\forall x (P(x) \vee Q(x)) \supset (\forall x P(x) \vee \forall x Q(x)) \right]$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)) \wedge \neg (\forall x P(x) \vee \forall x Q(x))$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)) \wedge \neg \forall x P(x) \wedge \neg \forall x Q(x)$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)) \wedge \exists x \neg P(x) \wedge \exists x \neg Q(x)$$

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)), \exists x \neg P(x), \exists x \neg Q(x)$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)), \exists x \neg P(x), \neg Q(a_1)$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)), \neg P(a_2), \neg Q(a_1)$$

↓

$$\forall x (P(x) \vee Q(x)), P(a_1) \vee Q(a_1), P(a_2) \vee Q(a_2) \\ \neg P(a_2), \neg Q(a_1)$$

A mai órán

- A kvantifikáció törvényei, folytatás
- Prenex normálforma
- Egy bizonyítási módszer: a szemantikus táblák módszerének adaptációja elsőrendű formulákra
- Helyesség? Teljesség?